
Å sette pris på biblioteket –
er biblioteket verdt prisen?

Svanhild Aabø
Høgskolen i Oslo

Virkninger av ulike aspekter ved folkebibliotekvirksomhet:

- Lesing

(Toyne and Usherwood, 2001)

- IT tilgang og tjenester til sluttbrukere

(Brohy et al., 2000; Eve and Brophy, 2001)

- Prosjekter i lokalsamfunnet

(Matarasso, 1998)

- Folkebibliotekets rolle ved e-borgerskap

(Department for Culture, Media and Sport, 2003; Johansson, 2004)

Folkebibliotekets virkninger på spesielle grupper:

- Sosialt ekskluderte

(Muddiman et al., 2000)

- “Skoletapere”

(Proctor and Bartle, 2001)

- Barn, ungdom, eldre, personer med handikap, fremmedspråklige, osv.

Overordnede eller samfunnsmessige virkninger av folkebiblioteket:

- Samfunnsmessig rolle
- Bygge opp selvtillit hos individer og lokalsamfunn
- Tiltro og tilhørighet i lokalsamfunnet
- Likheter – alle har rett til bibliotekets tjenester
- Utdanningsmessig rolle
- Lesing og kunnskap
- Økonomiske virkninger

(Linley and Usherwood, 1998)

Økonomisk verdi

- Er ikke synonymt med finansiell eller kommersiell verdi, selv om den kan uttrykkes i pengeverdi
- Omfatter all direkte bruksverdi som det kulturelle godet har
- Pluss all eventuell ikke-markedsverdi det kan gi opphav til

(Throsby, 2003)

Grunnleggende monetære verdimal i økonomi

- Basert på muligheten til å substituere, erstatte, å sette noe i stedet for noe annet
- Kan uttrykkes i form av
 - Betalingsvillighet (WTP)
 - Kompensasjonsvillighet (WTA)

Grunnleggende forskningsspørsmål

- Kan økonomiske modeller for å verdsette ikke-markedsgoder brukes på folkebibliotek?
- Kan slike metoder være et tillegg til det teoretiske og metodologiske arsenalet i bibliotek- og informasjonsvitenskap?

To sentrale problemområder

- Er det mulig å definere rasjonell oppførsel som et videre begrep, slik at det inkluderer oppførsel om ikke er motivert av direkte egeninteresse?
- Kan en slik videre definisjon brukes i forhold til de forutsetningene som økonomiske modeller er basert på?

Basert på begreper utviklet av Amartya Sen

- 1) Sympati
- 2) Forpliktelse (commitment)
 - som minsker personlig nytte
- 3) Forpliktelse
 - som øker personlig nytte
- 4) Egeninteresse på lang sikt

Altruisme

- Hvem er altruismen rettet mot?
 - Mot nær familie (lokal)
 - Mot personer en ikke kjenner (global)
- Er altruismen paternalistisk eller ikke-paternalistisk?
 - Paternalistisk: Verdsetter andres økte bruk av bibliotek tjenester
 - Ikke-paternalistisk: Verdsetter andres økte forbruk generelt

Mitt prosjekt – Verdien av folkebibliotekene i Norge

■ Mål

- Måle verdien som de norske folkebibliotekene gir befolkningen i kroner og øre.
- Slå fast om nytten av folkebibliotekene er større enn kostnaden ved å drive dem.
- Avdekke motivene, *hvorfor* verdsetter de norske innbyggerne, både bibliotekbrukere og ikke-brukere, folkebibliotekene.

■ Formålet

- Å få en bedre forståelse for deres samlede verdi.
- Å vise deres instrumentelle og deres demokratiske og kulturelle verdi.

Valg av metode

- En metode for å verdsette ikke-markert goder
Bibliotek tjenester har ikke priser.
Bibliotek tjenester omsettes ikke i markeder.
- En metode som er i stand til å omfatte både bruksverdier og ikke-bruksverdier.

Metoden betinget verdsetting (BV)

- Direkte og eksplisitt metode
- Bruker spørreskjema
- Skal avdekke hvilken verdi intervjuobjektet setter på en forandring
- Konstruerer en markedssituasjon

Betinget verdsettingsstudier av kulturgoder

- Kulturarv

 - Nidarosdomen, Durham og Lincoln Cathedrals
 - Historiske monumenter i Frankrike

- Teater

 - Det Kgl. Teater i København, Teatro Colon i Argentina

- Museum og galleri

 - Canada , Sveits og Australia

- Nasjonale tv-program

 - Australia

Betinget verdsettingsstudier av bibliotek

■ The Public Library of St.Louis, USA:

- Respondenter trukket blant de som hadde lånekort
- Tre metoder, inkl. BV
- Alle tjenester

Resultat:

Kost-nytte forhold 1:4

■ Universitetsbibliotek i Virginia, USA.

- Både studenter og lærere
- Både brukere og ikke-brukere
- Referansetjenesten

Resultat:

Kost-nytte forhold 1:3.5

BV-studie av et UBs referansetjeneste

Utvalget: 382 studenter og ansatte

Ble spurt om verdien av å opprettholde:

- nåværende åpningstid
- 18, 5 t. økt åpningstid i uka (dvs. at ref.tj. er åpen i hele bibliotekets åpningstid).

I tillegg til bruksverdien var **opsjonsverdien** betydelig.

Størrelsen på verdsettingsbeløpet varierte **ikke** etter bruksfrekvens av ref.tjenesten (0,1, 2-5, 6-10, 10+ ganger bruk pr semester).

Kilde: Harless and Allen (1999) i College & Research Libraries, vol. 60 (1); 56-69.

British Library "Measuring our Value", basert på BV

- 2000 respondenter fra ulike brukergrupper og også befolkningen generelt
- Ble spurt både
 - Betalingsvillighetsspørsmål
 - Kompensasjonskrav

Kost-nytte forhold 1: 4,4

Et nasjonalt befolkningsutvalg

Et stratifisert 3-steps design:

1. Kommunene trukket tilfeldig
2. Startadressene trukket tilfeldig
3. Personen i husholdningen – regel

Alder, kjønn, yrke, økonomi, geografi og urbanitetsgrad,

Eiendomsrett til folkebiblioteket

- Mener du at du har rett til å ha tilgang til et bibliotek i kommunen der du bor?

- Ja: 94%
- Nei: 2%
- Vet ikke: 4%

Scenariet

- Viser til Bibliotekloven §1 og §4
- Forslag om endringer har vært luftet
- Vil undersøke: Hva er bibliotektilbudet i kommunen verdt for deg og din husstand
- Kommunen har behov for økte midler, bl.a. til eldre og i skolesektoren.
- Evt. sparte bibliotekmidler kan brukes til annet som kommer din husstand til gode.

Verdsettingsspørsmål 1, alt.A

Ville du være for eller imot et forslag om å nedlegge dagens bibliotektilbud i kommunen der du bor

- Dersom det ville medføre en økning i årlige kommunale avgifter for din husstand? (WTP)
- dersom det førte til økte midler til andre kommunale oppgaver som da ville komme din husstand til gode? (WTA)

Sett et kryss på hver linje

Kr. pr husstand pr år	Helt sikkert FOR	Nesten sikkert FOR	Usikker	Nesten sikkert IMOT	Helt sikkert IMOT
100					
300					
500					
700					
1000					
2000					
5000					
10000					

Verdsettingsspørsmål 1 – WTP, alt.B

Støtter du opprettholdelse av dagens bibliotektilbud og er villig til å betale kr. i økt årlig kommunal avgift for å forhindre at biblioteket blir nedlagt?

(Beløpene varierte tilfeldig mellom 100, 300, 500 and 1000 kr.)

Hvilket av disse utsagnene vil du si best beskriver ditt svar?	
1) Jeg støtter opprettholdelse av dagens bibliotektilbud og er villig til å betale avgiften på kr.	36 %
2) Jeg støtter opprettholdelse av dagens bibliotektilbud og bruk av avgift, men det er verdt mindre enn kr. for meg	10 %
3) Jeg støtter opprettholdelse av dagens bibliotektilbud, men er uenig i at det kreves økte kommunale avgifter	39 %
4) Jeg støtter ikke opprettholdelse av dagens bibliotektilbud selv om det ikke koster meg noe	3 %
5) Vet ikke/Vil ikke svare	9 %

Oppfølgingsspørsmål til svar 3

Jeg ville betale ... kr. for å beholde bibliotektilbudet hvis jeg var overbevist om at kommunen ikke kan klare å betale kostnadene

- 1) - innenfor sitt budsjett
- 2) - uten å måtte redusere tjenestetilbudet på helse- og skoleområdet.
- 3) - Jeg har ikke råd til å betale noe for å opprettholde bibliotektilbudet.

Verdsettingsspørsmål 1 – WTA, alt.B

Tenk deg at kommuneledelsen vurderer to alternativer:

- a) Å nedlegge kommunens bibliotektilbud og bruke de sparte midlene til å øke innsatsen på andre kommunale oppgaver som vil komme din husstand til gode.
- b) Å opprettholde kommunens bibliotektilbud og også andre kommunale tjenester på dagens nivå.

Hvilket av utsagnene beskriver ditt syn best?

Jeg støtter opprettholdelse av biblioteket i kommunen dersom alternativet er å nedlegge biblioteket

39%

1) og overføre kr. i sparte midler til andre kommunale områder som kommer min husstand til gode

51%

2) uavhengig av hvor store midler som da frigjøres til andre kommunale områder som ville komme min og andres husstander til gode.

3%

3) Jeg støtter nedleggelse av biblioteket i kommunen, dersom det medfører at ... kr. Blir overført til andre kommunale områder som kommer min husstand til gode.

7%

4) Vet ikke/Vil ikke svare

100%

5) SUM

Hva forklarer høy verdsetting?

Faktorer som IKKE er statistisk signifikante:

- Kjønn
- Alder
- Familiestørrelse

Hva forklarer høy verdsetting?

- Aktiv bruker av lokale kulturtilbud
- Husholdningsinntekt
- Avstand til biblioteket
- Høy utdanning
- Bibliotekbruk
- Bibliotekbruker som barn
- At biblioteket har kvalifisert biblioteksjef

Viktigste begrunnelse for folkebibliotek (Audunson 2001)

	Prosent
Nyttig i konkret problemløsning	29
Fremmer demokrati og likhet	13
Formidler felleskultur – dannelse	28
Bidrar til meningsfylt fritid	17
Sosial møteplass i kommunen	3
	90

Motiver for å verdsette folkebibliotek

■ Egeninteresse

- Direkte bruksverdi 40 %
- Opsjonsverdi 20 %

■ Samfunnsinteresse

- Andres bibliotekbruk 17 %
- Kulturell og samfunnsmessig verdi 19 %